Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

62256

Europa & Asia Centrală

Sumar de cunoştinţe

Aprilie 2011 ◆ Volum 39

Banca Mondială

Incluziunea romilor înseamnă o economie inteligentă

- Cu ilustrări din Bulgaria, Republica Cehă, România şi Serbia

Joost de Laat şi Christian Bodewig

Mesajele principale[1]

- **Romii reprezintă cel mai mare şi cel mai sărac grup minoritar din Europa şi una dintre populaţiile sale cu creşterea cea mai rapidă, aproximativ 70% din romi trăind în Europa Centrală şi de Est.**
- **O mare parte din nou intraţii pe piaţa forţei de muncă sunt romi – aproape o cincime în Bulgaria şi România. Cei mai mulţi dintre romi nu depind de asistenţă socială şi, mai degrabă, doresc să muncească, dar nu îşi pot găsi de lucru. Lipsa absolvenţilor de învăţământ secundar în rândul celor mai mulţi romi este un impediment major al participării acestora pe piaţa forţei de muncă.**
- **Modificările demografice aduse de populaţiile tinere şi în creştere de romi şi populaţiile majoritare îmbătrânite şi în scădere cresc necesitatea economică de a reduce decalajul dintre romi şi ne-romi pe piaţa forţei de muncă[2].**
- **Beneficiile fiscale ale incluziunii depăşesc cu mult investiţiile necesare pentru a reduce decalajul educaţional dintre cele două populaţii în cele patru ţări analizate: Bulgaria, Republica Cehă, România şi Serbia.**
- **Reducerea decalajului de pe piaţa forţei de muncă ar putea adăuga până la şase miliarde de euro la producţia economică şi două miliarde de euro la veniturile publice ale celor patru ţări, anual.**

Incluziunea romilor înseamnă o economie inteligentă

Romii reprezintă cel mai mare şi cel mai sărac grup minoritar din Europa şi una dintre populaţiile sale cu creşterea cea mai rapidă, aproximativ 70% din romi trăind în Europa Centrală şi de Est.

Acest Sumar de cunoştinţe se axează pe partea economică a incluziunii romilor în Bulgaria, Republica Cehă, România şi Serbia, patru ţări pentru care datele au fost disponibile.[3]

Integrarea curentă a romilor pe piaţa forţei de muncă în cele patru ţări este în prezent foarte redusă. În primul rând este mult mai puţin probabil ca un rom să aibă un loc de muncă în comparaţie cu un ne-rom (figura 1). În cele patru ţări, decalajul în materie de ocupare a forţei de muncă este de aproximativ 26 de puncte procentuale.

Figura 1: Procentul de romi şi ne-romi care au un loc de muncă (incluzând munca la negru)

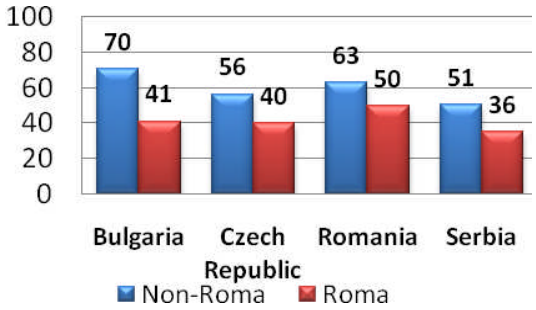

Sursa: Calculele autorilor

1 Acest Sumar de cunoştinţe se bazează pe raportul: „Roma Inclusion: An Economic Opportunity for Bulgaria, Czech Republic, Romania, and Serbia" (Incluziunea romilor: o oportunitate economică pentru Bulgaria, Republica Cehă, România şi Serbia), 2010, Banca Mondială. Pentru lista completă a autorilor şi colaboratorilor, consultaţi nota de la sfârşitul raportului. Pentru raportul complet, vizitaţi www.worldbank.org/roma.

2 În aceste patru ţări există mai mult de două treimi din romii din Europa Centrală şi de Est.

3 Pentru Bulgaria, autorii au folosit Ancheta cu subiecte multiple (*Multi-Topic Survey*) (Banca Mondială, 2007) şi Ancheta pentru monitorizarea crizei (*Crisis Monitoring Survey*) (Banca Mondială şi OSI – Institutul pentru o Societate Deschisă, 2010); pentru Republica Cehă, Ancheta privind forţa de muncă romă (*Roma Labor Force Survey*) (guvernul ceh şi Banca Mondială, 2008), Ancheta privind forţa de muncă din Republica Cehă şi Ancheta privind bugetul gospodăriilor (*Czech Republic Labor Force Survey and Household Budget Survey*) (Biroul de Statistică Ceh, 2008); pentru România, Ancheta privind bugetul familiei (*Family Budget Survey*) (Institutul Naţional de Statistică din România, 2008); şi, pentru Serbia, Ancheta privind forţa de muncă (*Labor Force Survey*) (Biroul Statistic al Serbiei, 2009) şi Ancheta privind standardele de viaţă şi măsurarea acestora (*Living Standards and Measurement Survey*) (Banca Mondială, 2007).

În al doilea rând, romii care au un loc de muncă câştigă mult mai puţin decât ne-romii (figura 2). Decalajul în materie de salarii este de aproape 50 % în cele patru ţări şi este datorat nivelului inferior de educaţie al romilor.

Provocările create de decalajele foarte mari ale rezultatelor pe piaţa forţei de muncă sunt reprezentate de tendinţele demografice ale ţărilor. Tendinţa de declin a populaţiilor majoritare şi de creştere a populaţiilor îmbătrânite înseamnă că tinerii intraţi pe piaţa forţei de muncă, în creştere printre aceştia fiind bărbaţii şi femeile din rândul populaţiei rome, vor trebui să plătească taxele care plătesc pensiile, îngrijirea sănătăţii, infrastructura etc. Aşa cum arată figura 3, romii vor intra pe piaţa forţei de muncă cu procente relative care sunt de 2-2,5 ori mai mari decât populaţiile majoritare. Tinerii romi intră pe piaţa forţei de muncă în procente mult mai mari decât populaţiile majoritare îmbătrânite – aproximativ 12% din nou intraţii pe piaţa forţei de muncă în Serbia sunt romi, 21% în România şi 23% în Bulgaria.

Figura 2: Veniturile romilor în comparaţie cu cele ale ne-romilor

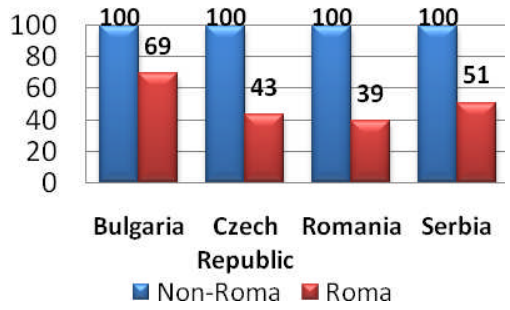

Sursa: Calculele autorilor

Figura 3: Proporţia populaţiilor rome şi ne-rome (vârsta de 0-15 ani)

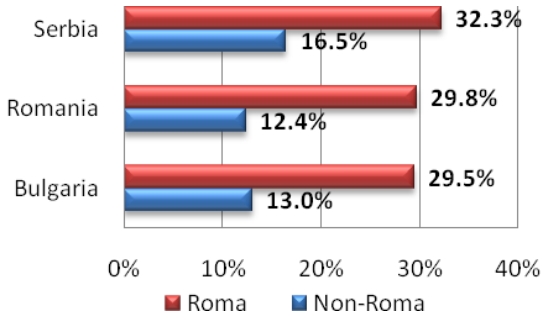

Sursa: Calculele autorilor

Chiar şi estimările oficiale la limita inferioară ale populaţiei rome (1,1 milioane în cele patru ţări) indică faptul că există beneficii fiscale şi economice mari legate de asigurarea unor oportunităţi egale pe piaţa forţei de muncă pentru romi - o productivitate economică mai mare şi beneficii fiscale crescute precum plăţi guvernamentale mai mici pentru asistenţă socială (programele legate de venitul minim garantat) şi venituri crescute din impozitele pe profit. Numai pentru cele patru ţări - Bulgaria, Republica Cehă, România şi Serbia, este posibil ca beneficiile economice să fie de cel puţin 2 miliarde de euro anual iar beneficiile fiscale de 700 de milioane anual. Beneficiile economice estimate în Europa de Est şi Balcani sunt de 3,4 miliarde de euro anual şi 1,2 miliarde de euro din beneficii fiscale.

Folosind estimările la limita superioară ale populaţiei care consideră că populaţia romă din cele patru ţări este de 3,1 milioane (de exemplu, UNDP 2006)[4], beneficiile economice provenite din incluziune pentru cele patru ţări sunt de 5,5 miliarde anual, iar beneficiile fiscale de cel puţin 1,8 miliarde anual. În mod similar, estimările corespunzătoare populaţiilor mai mari din Europa de Est şi Balcani, per total, sunt de 9,9 miliarde de euro ca beneficii economice şi 3,5 miliarde de euro ca beneficii fiscale anuale.

Atât în cadrul scenariilor şi estimărilor de la limita inferioară, cât şi al celor de la limita superioară privind populaţia romă, beneficiile menţionate aici sunt moderate deoarece nu iau în consideraţie: (a) faptul că proporţia romilor în rândul populaţiei cu vârstă de muncă va continua să crească; (b) beneficiile legate de dinamica creşterii economice; şi (c) alte beneficii comportamentale precum un comportament cu risc redus faţă de sănătate şi un risc mai mic de infracţiuni cauzate de excluziunea socială şi sărăcie.

Beneficiile fiscale depăşesc cu mult investiţiile necesare pentru reducerea decalajului dintre romi şi ne-romi în Europa de Est. Ce înseamnă aceste beneficii fiscale? Presupunând că ar costa cu 50% *mai mult* pentru fiecare copil rom decât pentru fiecare copil ne-rom asigurarea faptului că copii romi au aceleaşi rezultate şcolare la toate nivelurile ca şi populaţiile majoritare, investiţiile necesare pentru a reduce decalajul educaţional ar fi de numai aproximativ 30% din beneficiile fiscale potenţiale din astfel de investiţii în toate cele patru ţări.

Romii doresc să îşi aducă contribuţia şi au potenţialul necesar

4"At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe" (*Un risc: romii şi persoanele strămutate din Europa de Sud*), Programul de Dezvoltare al Naţiunilor Unite, 2006).

Situaţia de fapt a romilor nu seamănă cu percepţiile comune despre aceştia care există în regiune. Romii doresc să muncească, dar nu găsesc un loc de muncă în ţările menţionate. În mod frecvent, percepţia publică despre romi este că nu doresc să muncească şi că depind într-o covârşitoare măsură de programele de asistenţă socială precum „venitul minim garantat". Totuşi, aşa cum indică figura 4a, în cazul bărbaţilor, în timp ce mulţi nu au un loc de muncă, ratele de participare a acestora la forţa de muncă sunt *mai mari* decât cele ale ne-romilor în trei din cele patru ţări. Participarea romilor este mai mică numai în cazul Republicii Cehe, dar spre deosebire de celelalte trei ţări, ancheta din Cehia nu este reprezentativă la nivel naţional, ci mai degrabă pentru cei 70.000 de romi care trăiesc în localităţi marginalizate.

Figura 4a: Rata de participare la forţa de muncă - bărbaţi

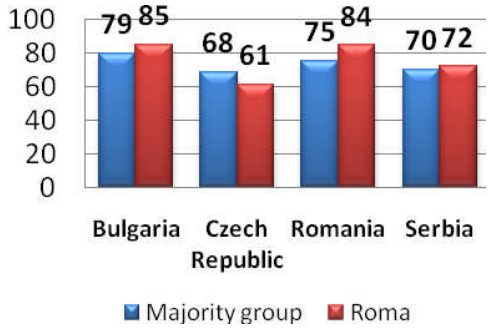

Sursa: Calculele autorilor

Ratele de participare la forţa de muncă în rândul femeilor rome sunt oarecum mai mici (figura 4b) decât cele ale populaţiei majoritare, dar nu cu foarte mult în Bulgaria şi Serbia. Aşadar, în timp ce romii *doresc* să muncească, de multe ori nu găsesc un loc de muncă. De fapt, în cazul femeilor, 39% din cele care caută un loc de muncă rămân neangajate, iar al bărbaţilor, 20% din cei care caută un loc de muncă rămân neangajaţi.

Figura 4b: Rata de participare la forţa de muncă - femei

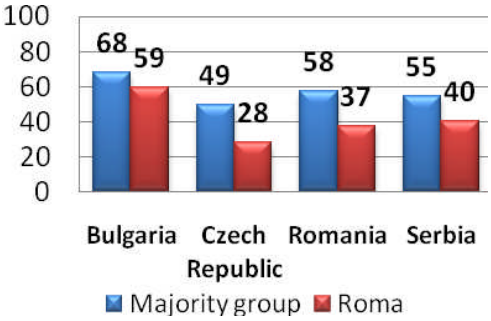

Sursa: Calculele autorilor

Din nou, spre deosebire de percepţia populară, vasta majoritate a romilor *nu* depinde de asistenţa socială în cele patru ţări. Deşi unii romi primesc asistenţă socială prin venitul minim garantat (după cum era de aşteptat, având în vedere nivelurile ridicate de sărăcie), vasta majoritate *nu* primeşte (figura 5).

Figura 5: Procentul de romi care primesc venitul minim garantat

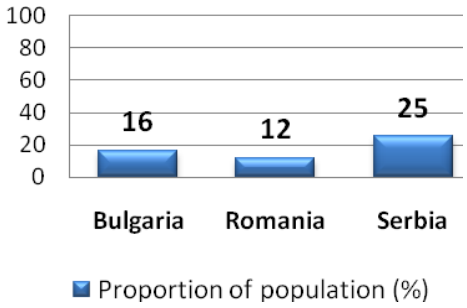

Sursa: Calculele autorilor

Totuşi, situaţia în fapt legată de educaţie *este* conformă cu percepţiile: vasta majoritate a romilor nu a absolvit o instituţie de învăţământ secundar sau superior în cele patru ţări. Mai puţin de o cincime din romii în vârstă de muncă au absolvit o instituţie de învăţământ secundar, în comparaţie cu mai mult de trei pătrimi de ne-romi (figura 6). Aceasta face ca pentru romi să fie mult mai dificil să găsească un loc de muncă plătit rezonabil.

Figura 6: Procentul de romi care au absolvit o instituţie de învăţământ secundar sau superior

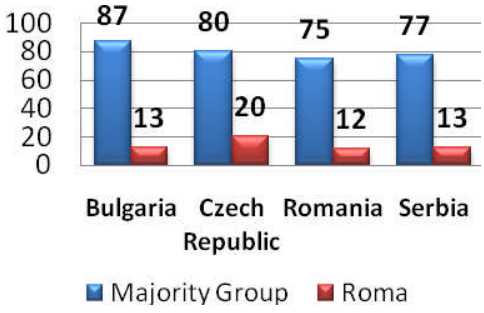

Sursa: Calculele autorilor

Se cunoaşte ce funcţionează pentru a promova integrarea în muncă a romilor

În ECA, există multe politici care pot ajuta la integrarea romilor în piaţa forţei de muncă atât pe termen scurt, cât şi lung:

- Îmbunătăţirea rezultatelor populaţiei curente cu vârstă de muncă prin impulsionarea ocupării forţei de muncă.
- Îmbunătăţirea procentului de absolvenţi ai unei instituţii de învăţământ secundar pentru a oferi

  tinerilor romi intraţi pe piaţa forţei de muncă o şansă mai bună.
- Îmbunătăţirea disponibilităţii şcolilor pentru a reduce segregarea şi şcolile speciale şi a asigura faptul că următoarea generaţie de romi va intra pe piaţa forţei de muncă cu aceleaşi seturi de competenţe ca şi ne-romii.

În unele cazuri, obţinerea acestor rezultate va necesita o abordare multi-sectorială care include şi punerea accentului pe productivitate, locuinţe, sănătate şi mobilitate. Va necesita, de asemenea, complementarea intervenţiilor cu o monitorizare şi evaluare riguroase pentru a învăţa ce politici şi programe specifice sunt cele mai eficiente pentru îmbunătăţirea rezultatelor şi generarea sprijinului public pentru programele recunoscute.

Programele de impulsionare a muncii includ o varietate de programe precum consolidarea competenţelor, programele specifice de ocupare a forţei de muncă subvenţionate, asistenţa în căutarea unui loc de muncă, programele de lucrări publice şi chiar programele de îngrijire a copiilor. Programele corespunzătoare trebuie să se bazeze pe o analiză a situaţiilor (sub)naţionale. De exemplu, datorită ratelor de participare foarte mari la forţa de muncă, dar a nivelurilor totuşi scăzute de competenţe în rândul bărbaţilor romi, îmbunătăţirea competenţelor şi asistenţa în căutarea unui loc de muncă pot fi printre cele mai potrivite metode de îmbunătăţire a integrării acestora în muncă. Subvenţii îndreptate spre angajator ar putea fi de asemenea prevăzute în cazurile în care discriminarea este o barieră, de exemplu, prin participarea subvenţionată la forţa de muncă. În mod similar, programele care îmbunătăţesc nivelurile de competenţe în rândul femeilor rome şi îmbunătăţesc participarea acestora pe piaţa muncii prin programe de îngrijire a copiilor şi instruire a antepreşcolarilor este posibil să îmbunătăţească participarea la piaţa muncii a femeilor rome.

Mai multe lecţii pot fi învăţate din diferitele tipuri de programe de impulsionare a muncii care există deja sau cele care încep acum. Un astfel de program este programul Acceder for gitanos din Spania, sprijinit de Fondul Social European (FSE) care ajută populaţia romă din Spania să aibă acces la piaţa muncii. Acest program asigură formarea profesională şi stabileşte legături directe între romi şi companii. În mod similar, Direcţia Generală pentru Politică Regională a Comisiei Europene, cu suport de finanţare de la Parlamentul European, colaborează cu Banca Mondială şi PNUD pentru monitorizarea şi evaluarea nou înfiinţatului program Kiut din Ungaria. Programul Kiut nu numai că oferă microfinanţare, ci şi sprijină cererile de împrumut de succes în obţinerea înregistrărilor corespunzătoare şi a permiselor de desfăşurare a unei afaceri. Acest program nu este îndreptat exclusiv spre romi, ci spre comunităţile sărace în care există un număr ridicat de şomeri romi.

Creşterea nivelului de şcolarizare şi finalizare a şcolii primare necesită intervenţii atât pe partea de cerere, cât şi pe cea de ofertă. Intervenţiile pe partea de ofertă pot include eforturi de desegregare a şcolilor, îmbunătăţirea calităţii şcolilor prin programe de granturi care sprijină formarea profesorilor, mediatori romi etc. Un exemplu de intervenţie de acest tip este furnizarea programelor de servicii sociale pe care guvernul din Serbia îl implementează împreună cu Banca Mondială, prin care municipalităţile pot cere granturi pentru a sprijini şcolile, pentru a îmbunătăţi calitatea acestora şi a reduce segregarea. Intervenţiile pe partea de cerere includ sprijinirea mediatorilor romi, programele de transfer condiţionat al unor sume de bani (*conditional cash transfer* - CCT) etc. Banca Mondială colaborează în prezent cu guvernul din FRI Macedonia pentru proiectarea, implementarea şi evaluarea unui program CCT pentru gospodăriile sărace (o suplimentare pentru gospodăriile deja eligibile pentru asistenţă socială dacă au copii de vârstă şcolară şi aceşti copii frecventează şcoala cel puţin 85% din timp).

Îmbunătăţirea maturităţii şcolilor este esenţială pentru reducerea decalajului legat de angajare dintre romi şi ne-romi. Înmatricularea în şcoli speciale, segregarea şcolilor şi ratele de abandon şcolar timpuriu sunt probleme care pot fi rezolvate prin îmbunătăţirea rezultatelor dezvoltării antepreşcolarilor (*early childhood development* - ECD) şi oferirea unui punct de plecare egal tinerilor romi atunci când încep şcoala primară. Un exemplu excelent pentru eforturile din această zonă este programul „Un început bun” care este implementat în prezent de organizaţiile locale partenere ale Fondului de Educaţie pentru Romi din Slovacia, Ungaria, România şi FRI Macedonia. În ceea ce priveşte programul de microfinanţare Kiut, Direcţia Generală pentru Politici Regionale a Comisiei Europene colaborează cu Banca Mondială şi PNUD pentru monitorizarea şi evaluarea proiectului.

Un al exemplu este Proiectul de incluziune socială din Bulgaria pe care guvernul din Bulgaria îl va implementa la sfârşitul anului 2010 cu sprijin tehnic de la Banca Mondială.

Acest proiect va oferi granturi municipalităţilor pentru a-şi îmbunătăţi oferta de servicii ECD îndreptate explicit spre comunităţile sărace.

Sunt disponibile resurse

Pe lângă resursele naţionale, fondurile structurale UE reprezintă o sursă importantă de finanţare pentru programele şi proiectele care favorizează incluziunea romilor. Comisia Europeană depune eforturi pentru a integra incluziunea romilor în toate politicile UE, de exemplu, în iniţiative precum programele Tineretul în acţiune şi Învăţarea pe tot parcursul vieţii. Această abordare de includere permite Comisiei să sprijine activităţile prin diferite mecanisme de finanţare UE, în special FSE şi Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR). Pentru a folosi eficient resursele, este necesară îmbunătăţirea colectării datelor pentru a realiza o diagnosticare corespunzătoare şi a îmbunătăţi schimbul de informaţii legate de ce programe şi politici funcţionează, consolidarea capacităţii legate de abordările multisectoriale, întărirea parteneriatelor care influenţează cunoaşterea şi includerea reprezentanţilor romi în comitetele de monitorizare a programelor.

Despre autori
Joost de Laat este economist în probleme de dezvoltare umană în Sectorul Dezvoltare Umană, regiunea Europa şi Asia Centrală, Banca Mondială. Christian Bodewig este economist principal în Sectorul Dezvoltare Umană, regiunea Europa şi Asia Centrală, Banca Mondială.

„Sumarul de cunoştinţe din regiunea ECA" reprezintă o serie periodică de note care subliniază analizele recente, bunele practici şi lecţiile învăţate din programul de lucru pentru dezvoltare al Băncii Mondiale, regiunea Europa şi Asia Centrală http://www.worldbank.org/eca